

AJANKOHTAISTA

Kansainvälinen kulttuurihistorian seura perustettiin Ghentissä

Riitta Laitinen

Loppukesästä 2008 järjestettiin Ghentin yliopistossa ensimmäinen Kansainvälisen kulttuurihistorian seuran konferenssi otsikolla *Orientations. Inaugural conference of the International Society for Cultural History*. Tapahtuman valmistelu oli lähtenyt liikkeelle vuotta aiemmin, kun Aberdeenissa pidetyn *Varieties of Cultural History* –konferenssin yhteydessä joukko eurooppalaisia kulttuurihistorioitsijoita päätti, että tutkijoita laajemminkin yhteen tuova seura olisi tarpeen.

Ghent in idylliset kaupunkimaisemat loivat oman miellyttävän lisänsä konferenssitunnelmaan. Kuva: Tapio Onnela 2008.

Tämän joukon ja Ghentin yliopiston konferenssijärjestäjien ponnistuksien tuloksena toteutettiin elokuussa konferenssi, jonka tarkoituksena oli hahmotella kulttuurihistorian tieteenalan erityispiirteitä ja virallisesti perustaa *The International Society for Cultural History*. Esitelmäkutsun mukaan tapahtumaan toivottiin tieteenalan luonnetta, metodologioita ja asemaa koskevia pohdintoja. *Orientations*-teemalla etsittiin laajaa näkökulmaa siihen, mitä tutkijat kulttuurihistoriasta ajattelivat. Tapahtumassa haluttiin selvittää, missä kulttuurihistoria tällä hetkellä on ja mihin suuntaan se on menossa. Esitelmäkutsua arvioitiin konferenssivieraiden parissa jopa liiankin avoimeksi.

Ajankohtaista

Esitelmien kirjo oli laaja pitäen sisällään metodologioita ja näkökulmia pohtivia esitelmiä mutta myös erilaisten tutkimusaiheiden empiirisiä tarkasteluja. Kaksikielisessä konferenssissa puhuttiin ystävyydestä ja muodista, melankoliasta ja juoruista, sarjakuvista ja eläimistä, teatraalisuudesta ja turismista, kansallisista kulttuureista ja kosmopolitanismista. Vajaat sata esitelmää valottivatkin mainiosti kulttuurihistoriallisen tutkimuksen laajaa kirjoa. Sen sijaan kulttuurihistorian luonteen ja näkökulmien pohdinta tuntui jäävän monissa esitelmissä taka-alalle; usein pysyttiin oman tutkimuksen tai aiheen esittelyn tasolla. Tässä mielessä sessiot tuottivat myös pettymyksiä, sillä ainakin osa kuulijoista odotti kuulevansa runsaasti nimenomaan teoreettisia ja metodologisia esitelmiä.

Täysin vaille *Orientations*-teemaan sopivaa pohdintaa ei kuitenkaan jääty. Teoreettista keskustelua mukaan toivat esimerkiksi esitelmät mahdollisen historiasta, kontekstin käsitteestä, materialistisista teorioista, kulttuurihistorian historiasta ja taustoista, kognitiivisesta teoriasta ja jaetusta muistista.

Mitä kulttuurihistorian luonteen ja tilanteen pohdintaan tulee, konferenssin antoisimmaksi osoittautui konferenssin päättänyt sessio, jonka aiheena oli kulttuurihistorian opetus. Näyttää siltä, että opetuksesta puhuttaessa päästiin sen äärelle, mitä kulttuurihistoria kullekin merkitsee. Session valmistetut puheenvuorot tulivat Turusta, Mainzista ja Aberdeenista, mutta keskustelun kuluessa kuultiin puheenvuoroja muun muassa Italiasta ja Ranskasta. Opetuksen rakennetta ja näkökulmia koskeneet pohdinnat nostivat esiin eroja ja yhtäläisyyksiä eri maiden ja eri laitosten kulttuurihistoriakäsityksissä. Monitieteisyys ja kulttuurihistorian koheesio – tai sen puute – nousivat keskustelun aiheeksi, kun opettajat vaihtoivat kokemuksiaan kulttuurihistorian roolista opetuksessa ja laitosrakenteissa. Session jälkeen luotiin monia uusia konkreettisia opetusyhteistyötä koskevia yhteyksiä.

Kulttuurin ja kirjallisuuden tutkija Catherine Belsey kuului konferenssin tunnetuimpiin puhujiin. Kuva: Tapio Onnela 2008.

Konferenssin pääpuhujiksi olivat saapuneet Catherine Belsey, Moritz Bassler, Hélène Merlin-Kajman, Jane O. Newman, Fernand Hallyn, Pascal Ory ja Frank Ankersmit. Aikataulu- ja kielisyydestä osa pääesitelmistä jäi tämän kirjoittajalta itse kuulematta. Historiatiedettä

edustavien kuulijoiden parissa herätti jonkin verran keskustelua kirjallisuustieteen voimakas painotus pääpuhujien valinnassa. Pääpuhujista vain kaksi oli historioitsijoita. Konferenssin järjestäjät Ghentissä tulivatkin kirjallisuustieteen puolelta, mikä selittänee asiaa.

Kulttuurihistorian monitieteisyys ja etenkin kirjallisuustieteen ja historian tutkimuksen välinen suhde kulttuurihistorian alueella tuli esiin keskusteluissa siellä täällä. Esimerkiksi Catherine Belsey, kulttuurintutkimuksen ja kirjallisuustieteen merkittävä nimi, päätyi eräässä keskustelussa kysymään, mahtuuko Shakespeare-tutkija enää kulttuurihistoriaan lainkaan, jos kulttuurihistoria määritellään historian ja antropologian perinteestä käsin. Belseyn kommentti tuntui nousevan koko konferenssin hänelle tuomasta kokemuksesta. Oma kokemukseni taas johdatti enemmänkin kysymään, onko historioitsijoiden joukossa kulttuurihistorioitsijoita todella näin vähän – niin monet kuulemani esitelmät liittyivät kirjallisuustieteisiin. Tästä voimme päätellä, että kaikesta huolimatta konferenssissa oli jonkinlainen tasapaino eri suunnalta tulevien kulttuurihistorian tutkijoiden välillä, muutoinhan kokemukset eivät olisi voineet muodostua näin erilaisiksi. Lisäksi voi ajatella, että kulttuurihistorian tutkijat yhteen kokoava seura ja konferenssit ovat todella tarpeellisia, jotta voitaisiin keskustella, mitä kulttuurihistoria oikeastaan on. Miten tutkijat, jotka kokevat tekevänsä kulttuurihistoriaa, sopivat yhteen? Mitkä ovat tekijät, jotka heitä yhdistävät? Miten ymmärrämme toisiamme ja ilmeisen laajaa ja monitieteistä alaamme?

Tutkija Paavo Oinonen allekirjoittamassa seuran perustusasiakirjaa. Kuva: Tapio Onnela 2008.

Monitieteisyys ja erilaiset painotukset tullevat esiin myös tulevissa tapaamisissa. Seuraava konferenssi järjestetään kesällä 2009 Brisbanessa Australiassa. Järjestävä taho on Queenslandin yliopiston monitieteinen Cultural History Project, jossa historian, filosofian, uskonnon ja antiikin tutkimuksen, englannin, mediatutkimuksen ja taidehistorian laitosten opettajat ja tutkijat tekevät yhteistyötä. Vuonna 2010 konferenssin järjestää Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaine, joka taas sijaitsee vakaasti historian tutkimuksen kentällä, vaikka

Ajankohtaista

onkin kulttuurihistorian luonteen mukaisesti monitieteinen ja tekee yhteistyötä lähialojen kanssa.

Turun yliopiston kulttuurihistorioitsijoiden edustus oli voimakas jo Ghentissä tai oikeastaan jo tätä ennen, sillä seuraa suunnittelevassa työryhmässä oppiainetta edusti Akatemian tutkija Marjo Kaartinen. Näin Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaine, lajissaan maailman vanhin, sai alusta lähtien näkyvän roolin seuran toiminnassa. Ghentin konferenssiinkin päätimme osallistua porukalla. Esitelmöitsijöitä Turusta oli yhdeksän ja koko seurueen koko oli 17 henkeä.

Ghentissä järjestettiin myös uuden seuran perustamiskokous. Yleiseen kokoukseen oli kutsuttu kaikki konferenssin osallistujat, jotka olivat liittyneet perustajajäseniksi viimeistään konferenssin aikana. Kokouksessa hyväksyttiin yksimielisesti suunnitteluryhmän laatima johtosääntö. Kokousväki pääsi myös äänestämään, sillä seuran 12-henkinen hallitus valittiin 14 ehdokkaan joukosta. Ehdokkaiden esittelyiden jälkeen nosteltiin käsiä, minkä seurauksena kaksi epäonnista joutui jäämään hallituksen ulkopuolelle. Turkulaisista valittiin mukaan Turun yliopiston kulttuurihistorian professori Hannu Salmi.

Professori Hannu Salmi (vasemmalla) saamassa ääniä hallitusäänestyksessä. Kuva: Tapio Onnela 2008.

Uunituore hallitus kokoontui vielä konferenssin aikana ja valitsi toimitsijat sekä joitakin lisäjäseniä. Puheenjohtajaksi valittiin professori Salmi. Muut toimitsijat tulivat Aberdeenista (David Smith) ja Mainzista (Rainer Brömer). Suomalaisista edustajista hallituksessa voidaan mainita vielä Marjo Kaartinen, joka valittiin tulevan kulttuurihistorian aikakausjulkaisun päätoimittajaksi, ja Helsingin yliopistossa vaikuttava Akatemiantutkija Anu Korhonen, josta tuli yksi seuran julkaisusarjan kolmesta toimittajasta.

Osoitteesta <http://www.abdn.ac.uk/isch/> löytyy lisätietoa seurasta ja tulevista konferensseista.

Dosentti Riitta Laitinen on yliopistonlehtori (ma) kulttuurihistorian oppiaineessa Turun yliopistossa.

Aina joku maksaa – tiedejulkaiseminen murroksessa

Kirsti Salmi-Niklander

Tieteellinen julkaiseminen käy läpi intensiivistä muutosprosessia, jonka vauhdissa tutkijoiden ja julkaisijoiden on työlästä pysyä. Avoimen verkkojulkaisemisen tekijänoikeuskysymyksiä selvitettiin seminaarissa Helsingissä lokakuussa 2008. Vilkas keskustelu osoitti, että tiedejulkaisemisen uusilla ilmiöillä voi olla kauaskantoisia seurauksia.

Open access on vaikeasti käännettävä ilmaisu, vaikka yleisesti on puhuttu tiedon avoimesta saatavuudesta. Periaate on ylevä ja demokraattinen: veronmaksajien rahoilla tuotettu tieto täytyy olla kaikkien kiinnostuneiden saatavilla maksutta ja mahdollisimman helposti. Internet tarjoaa tähän loistavat mahdollisuudet. Verkossa uudet tutkimustulokset ovat heti luettavissa ja hyödynnettävissä eri puolilla maailmaa ilman painatuskuluja, postimaksuja ja kaukolainoja. Myös opinnäytteet pääsevät nopeasti tutkimusyhteisön käyttöön. Verkkojulkaisemisen helppous ja halpuus on kuitenkin pettävää. Ilmaista julkaisua ei ole kuten ei ole ilmaista lounastakaan, korostettiin monissa alustuksissa. Aina joku maksaa tieteen tuottamisen, jalostamisen ja julkaisemisen.

Opinnäytteiden julkaiseminen verkossa palvelee sekä tiedeyhteisöä että ulkopuolisia lukijoita. Tampereen yliopisto on tässä suhteessa edelläkävijöitä, ja sikäläistä opinnäytteiden julkaisutoimintaa esitteli kustannuspäällikkö Outi Sisättö. Julkaiseminen on vapaaehtoista, mutta sen vastalahjaksi annetaan tutkielmasta tietty määrä sidottuja kappaleita. Kieltäytyminen liittyy usein tiedon luottamuksellisuuteen. Yllättäen yleisin syy on kuitenkin tekijän oma käsitys tutkielman huonosta laadusta, jonka takia sitä ei haluta esitellä ulkopuolisille.

Helsingin yliopisto siirtyy ensimmäisenä Suomessa vuoden 2010 alusta pakolliseen rinnakkaisjulkaisemiseen: kaikista yliopiston henkilökunnan julkaistuista artikkeleista on talletettava kopio julkaistavaksi yliopiston verkossa. Käytännössä nämä rinnakkaisjulkaisut ovat kaikkien lukijoiden ulottuvilla. Vaikka niiden käyttö on rajoitettu tutkimukseen ja opetukseen, yliopisto ei voi tätä valvoa. Ulkomailla tähän järjestelmään ovat siirtyneet mm. Harvardin yliopiston humanistinen tiedekunta ja Stanfordin yliopiston käyttäytymistieteellinen tiedekunta.

Marjut Salokannel Kansalliskirjastosta perusteli rinnakkaisjulkaisemista sillä, että nykyisessä käytännössä yliopistot ja välillisesti veronmaksajat maksavat tiedon tuottamisesta kahteen kertaan: ensin tutkijoiden palkkoina ja laituskuluina ja sitten julkaisumaksuina. Tutkijoiden velvoitteeksi jää rinnakkaistallentamisen pidättäminen kustannussopimuksissa. Kustantajille voidaan kuitenkin myöntää nk. embargo eli etumyöntioikeus 6–12 kuukautta julkaisun ilmestymisen jälkeen.